

Handläggare**Miljöförvaltningen**
Helene Pettersson Telefon:
08-50827496**Till**
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2017-01-31**Skarpnäcks
stadsdelsförvaltning**
Inger Bogne Telefon:
08- 50815450Skarpnäcks stadsdelsnämnd
2017-02-02**Pilot Flatens naturreservat****Slutredovisning av förstudie inom budgetuppdrag att utveckla
rekreativa och ekologiska värden inom stadens natur- och
kulturresevat och göra dem tillgängliga för stockholmarna****Förslag till beslut**Skarpnäcks stadsdelsnämnd och miljö- och hälsoskyddsnämnden
beslutar att:

- Godkänna slutredovisning av förstudie Pilot Flatens naturreservat
- Överlämna redovisningen för kännedom till, trafiknämnden, idrottsnämnden, exploateringsnämnden samt stadsdelsnämnderna i Skärholmen, Södermalm, Bromma, Hässelby-Vällingby, Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista, Enskede Årsta Vantör och Älvsjö

Gunnar Söderholm
Förvaltningschef
MiljöförvaltningenDenise Melin
Stadsdelsdirektör
Skarpnäcks stadsdelsförvaltning**Sammanfattning**

Detta är en redovisning av utredningsfasen inom Pilotprojekt Flatens naturreservat. Rapporten är en förstudie inom budgetuppdraget ”att tillgängliggöra stadens natur- och kulturresevat för

stockholmarna samt arbeta med hur rekreativa och ekologiska värden kan utvecklas och stärkas i reservaten”(Budget Stockholm stad 2016).

Flatens naturreservat har utgjort pilot för arbetet. Genom att analysera förutsättningar, behov och utmaningar har projektet utarbetat ett antal rekommendationer till hur en framsynt planering och förvaltning av de skyddade områdena än mer kan bidra till stadens hållbarhet. För varje rekommendation redovisas konkreta förslag för stadens skyddade områden som helhet men också förslag till praktiska åtgärder för Flatens naturreservat. En kostnadsbild för de föreslagna åtgärder i Flaten samt goda exempel från andra områden i Sverige presenteras i rapportens bilagor.

Miljöförvaltningen och Skarpnäcks stadsdelförvaltning lyfter i detta utlåtande fram några av slutsatserna i rapporten, d.v.s. vilka nyckelfunktioner som behöver vara på plats för att områdena ska utvecklas positivt. De innefattar att reservatsområdenas möjligheter i större utsträckning lyfts in och konkretiseras i stadsplaneringen, att det skapas ett basutbud av service i reservaten, att skötselresurserna blir kontinuerliga och att man satsar på pedagogisk verksamhet och praktiska tillgänglighetsåtgärder i reservaten. Konkreta åtgärdsförslag som rör dessa delar presenteras i tjänsteutlåtandet samt i rapporten.

Det anges också att organisation och samverkan måste förtydligas. Det kommer att ske när kommunfullmäktige antar riktlinjer för ett grönare Stockholm. Såvitt förvaltningarna har erfarit avser kommunstyrelsen föreslå att det tillsätts en strategisk samordningsgrupp under ledning av stadsträdgårdsmästaren och med deltagande från de tekniska förvaltningarna och berörda stadsdelsförvaltningar. Därmed uppnås den efterfrågade samordningen.

Samordningen föreslås främst avse övergripande frågor som berör samtliga naturreservat såsom; marknadsföring, gemensam design för t.ex. entréportaler och vägvisare samt riktlinjer för ett basutbud av service.

Förslagen i rapporten och i detta tjänsteutlåtande är exempel på olika åtgärder. Förslagen bör hanteras inom berörda förvaltningars ordinarie beslutsprocesser och stadens budget.

Bakgrund

Projekt Pilot Flatens naturreservat bygger till stor del på tidigare visionsarbete om Flatenområdet inom Skarpnäck stadsdelsområde. Under 2016 har samarbetet formaliserats och medverkande i projektgruppen under året har varit representanter från miljöförvaltningen, Skarpnäcks stadsdelsförvaltning, fastighetskontoret,

exploateringskontoret samt utbildningsförvaltningen (den senare fram till augusti 2016) samt Stockholm Resilience Center, Stockholms Universitet.

Flatens naturreservat har valts som pilotprojekt eftersom reservatet uppvisar stora rekreativa och ekologiska kvaliteter. Området har goda möjligheter att utgöra ett gott exempel på hur ett skyddat område kan bidra till ökad hållbarhet i staden genom att;

- Stärka befintliga sociala och ekologiska värden och särskilt deras kopplingar till det omgivande landskapet
- Ska tillgängligheten för medborgare och besökare på ett sätt som inkluderar alla
- Satsa på mångfacetterat och långsiktigt lärande utifrån platsens värden och dess nuvarande och framtida nyttjare

Enligt projektplanen ska projektet redovisa hur behov och efterfrågan ser ut inom de ovan angivna delområdena samt vilka utmaningar som finns, samt förslag till lösningar och åtgärder. Här ingår också att ge en bild av framtida kostnader samt ge förslag på hur åtgärderna kan finansieras.

I slutrapporten redovisar projektgruppen resultatet av arbetet med Pilot Flatens naturreservat.

Sammanfattning av rapport - slutredovisning Pilot Flatens naturreservat

Rapporten utgör en slutredovisning av utredningsdelen av pilotprojekt Flatens naturreservat. Rapporten är att betrakta som en förstudie inom det uppdrag som Miljö- och hälsoskyddsnämnden fick i kommunfullmäktige budget för 2016.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska, tillsammans med berörda stadsdelsnämnder, idrottsnämnden, utbildningsnämnden och exploateringsnämnden, arbeta med att tillgängliggöra stadens naturreservat för stockholmarna samt arbeta med hur rekreativa och ekologiska värden kan utvecklas och stärkas i reservaten.

Rapportens inledande del belyser generellt de skyddade områdenas roll och möjlighet att utgöra en större resurs i stadsutvecklingen, när Stockholm växer. Den närhet stockholmarna har till dessa områden och tillgängligheten för alla via allemansrätten är unikt ur ett internationellt perspektiv. Det finns en stor potential att utveckla områdena som sociala knutpunkter med en sammanbindande funktion så de blir än mer tillgänglig resurs för stadens medborgare utifrån ett folkhälsoperspektiv. De skyddade områdena kan härbärgera en stor mångfald av nyttjande som kan ske utan intressekonflikter och samtidigt möjliggöra ekologisk funktionalitet. En grön infrastruktur med natur- och kulturreseervaten som bärande element är grunden för långsiktighet i leveransen av ekosystem-

tjänster i hela stadslandskapet. Staden befinner sig i en växande fas. Dessa områden är, och kommer därför i ökande grad i framtiden vara, en viktig del av staden och representera tydliga kvaliteter av vad staden kan erbjuda sina medborgare.

Flera av stadens skyddade områden har också slumrande värden som kan förvandlas till en större tillgång för staden än vad de är idag. Genom att analysera förutsättningar, behov och utmaningar utifrån litteratur, fältutredningar, dialogmöten med Flatens naturreservat som pilot har projektet utarbetat ett antal rekommendationer till hur en framsynt planering och förvaltning av de skyddade områdena än mer kan bidra till stadens hållbara utveckling. För varje rekommendation redovisas förslag på åtgärder för stadens skyddade områden som helhet, inom de tre utredningsområdena; natur- och kulturresevatens värden, tillgänglighet och bas för lärande. I rapporten redovisas även förslag till praktiska åtgärder för Flatens naturreservat. En kostnadsbild för föreslagna åtgärder i Flaten samt goda exempel från andra områden i Sverige presenteras i rapportens bilagor.

Det är viktigt att understryka att dessa förslag är exempel på åtgärder som kan vidtas. Förslagen har ingen bindande verkan för berörda reservatsförvaltare. Förslagen bör anpassas till riktlinjerna för ett grönare Stockholm och de prioriteringar som görs i ordinarie beslutsprocesser och av den strategiska samordningsgrupp som föreslås. När det gäller naturvård och andra driftfrågor samt åtgärder inom ett speciellt naturreservat föreslås reservatsförvaltarna även fortsättningsvis ha rådighet över detta.

Förvaltningarnas synpunkter och förslag

För att möjliggöra att områdets kvaliteter utvecklas ser förvaltningarna några nyckelfunktioner som bör vara på plats. Följande övergripande åtgärder föreslås;

Lyft in reservaten som en resurs tydligare i områdesplaner och parkplaner

I den växande staden är det centralt att integrera ett större landskapsperspektiv i planeringen för att medborgarna ska kunna tillgodogöra sig den resurs som de skyddade områdena utgör. Reservatsområdenas möjligheter kan lyftas in och bli tydligare och i större utsträckning konkretiseras i områdesplaner, stadsutvecklingsområden, parkplaner än vad som hittills gjorts. I stadens miljöprogram anges en sådan ambition, och arbetsrutiner för att uppnå detta kommer att konkretiseras i Grönare Stockholm.

I projektgruppens slutrapport föreslås bland annat nya och utvecklade entréplatser inom Flatens naturreservat för att öka tillgängligheten för närboende. Förslag finns även till nya attraktiva målpunkter i strategiska lägen i reservatet som kan få funktion som knutpunkter och sociala mötesplatser och på så vis koppla samman stadsdelarna Farsta- Sköndal- Skarpnäck -Nacka- Tyresö.

Tydliggöra organisation och utveckla samverkan och identitet

Stadsdelsnämnderna har ansvar för investering och drift av naturreservaten inom kommungränsen, men pilotprojektet visar att ansvarsfördelningen inte är tillräckligt tydlig. Idrottsförvaltningen ansvarar till exempel för investeringar av nya friluftsanordningar i reservat utanför kommunens gräns. Den föreslagna strategiska samordningsgruppen för ett grönare Stockholm bör ges i uppdrag att tydliggöra organisationen. Samordningen föreslås främst avse övergripande frågor som berör samtliga naturreservat såsom; marknadsföring, gemensam design för t.ex. entréportaler och vägvisare samt riktlinjer för ett basutbud av service.

Förvaltningarna ser en möjlighet att ansvarsfördelningen blir tydligare i om med den nya organisationen, med ledning av trafikkontoret, som föreslås i Grönare Stockholm. I detta sammanhang skulle det kunna vara fördelaktigt att utse en koordinator för att samordna utvecklingen av reservaten. En uppgift för en koordinator skulle med fördel vara att samordna och kommunicera reservaten så att fler känner till stadens reservat och vad man kan uppleva där. Utvecklingsförslag finns i rapporten. Det föreslås även att staden tar fram en gemensam profil eller signum för stadens reservat. Det kan innebära en gemensam grafisk- och utformningsdesign för till exempel entréportaler, vägvisare eller andra markörer inom reservatet. Dessa bör ha en hög igenkänningsfaktor som underlättar för besökaren att uppleva platsens kvalitet.

Ett bas-utbud av service året runt är en förutsättning för ökat nyttjande

En så enkel sak som bristen på möjlighet att värma sig eller utföra ett toalettbesök under årets kallare dagar kan enligt förvaltningarnas analys vara ett upplevt hinder att nyttja reservaten året om. Idag saknas den möjligheten i flera reservat. Vetskapen om att det finns en väderskyddad plats att rasta på med toaletter även under vår, höst och vinter skulle göra naturreservatet tillgängligt för fler människor, särskilt grupper som förskoleklasser, barnfamiljer och äldre. Ett året runt-öppet besökscentrum med basala servicefunktioner i de större reservaten skulle således bidra mycket till områdenas tillgänglighet. Förvaltningarna förslår därför att riktlinjer för entréplatser med ett basutbud upprättas för stadens natur- och kulturresevat. Genom

detta kan man säkerställa en hög kvalité på upplevelsen redan vid entrén och möjliggöra att reservaten används året om. Graden av service behöver naturligtvis anpassas till storlek, läge, besökar-mängder och målgrupper och kan röra frågor om parkering, toaletter, samlingsplatser m.m.

I rapporten anges att i basutbud bör ingå allmän toalett, värmestuga och pedagogisk information året om. Vid entréer så väl som övriga anläggningar bör staden arbeta med tillgänglighet utifrån ett inkluderande synsätt d.v.s. med målet att området ska vara och upplevas tillgängligt ur allas perspektiv oavsett t.ex. ålder, kön, ev. funktionsnedsättning. I rapporten presenteras förslag för Flatens naturreservat.

Kontinuerlig skötsel bidrar till effektivitet och attraktivare områden

För att de skyddade områdena ska upplevas som attraktiva och inbjudande att vistas i och ha fungerande ekosystem, behövs kontinuerlig skötsel. Stadsdelsförvaltningen och miljöförvaltningen vill framhålla vikten av tillräckliga resurser i förvaltarnas årliga budget för att kunna säkerställa en kontinuerlig skötsel av stadens natur- och kulturresevat. Som det nu är uppges att förvaltaren inte vet hur mycket pengar de har att röra sig med förrän en bit in på våren. Det innebär att det ofta inte finns tid och personella resurser att genomföra det man önskar göra under året, inte minst med tanke på att skogliga åtgärder under fåglarnas häckningstid är olämpligt, varvid den reella skötseltiden i praktiken är begränsad till tiden mellan augusti och december. Kontinuerliga resurser är i detta sammanhang därför en framgångsfaktor.

Utveckla pedagogisk plattform inom hållbarhetsfrågor

Enligt Vision 2040 är det av stor vikt att naturen är tillgänglig för alla Stockholmare och att de har möjlighet att lära och förstå naturen på naturens villkor och dess samband till vår livsmiljö. Här är stadens skyddade områden en stor resurs när det gäller att skapa pedagogiska plattformar med fokus inom hållbarhetsområdet. Här finns även möjlighet att utveckla naturmiljöerna för lärande.

Redan idag bedrivs pedagogisk verksamhet i Flatens naturreservat, genom den ideella föreningen Miljöverkstan. Verksamheten riktar sig till barn och ungdomar och har ett fokus på hållbarhetsfrågor. En utredning om utveckling av den pedagogiska verksamhet som finns inom Flatens naturreservat påbörjades inom projektet, men slutfördes inte, eftersom utbildningsförvaltningen avbröt sin medverkan. I finansborgarrådets förslag till budget för 2017 finns dock ett uppdrag till Utbildningsförvaltningen att fortsätta utveckla

naturskolans verksamhet i staden och etablera nya samt i samarbete med Miljöverkstan utveckla konceptet naturskola i Flaten.

Förslag till praktiska åtgärder i Flatens naturreservat

För att säkerställa en hög kvalitet av upplevelsen vid ett besök i Flatens naturreservat behövs en rad åtgärder genomföras. Här presenteras de åtgärdsförslag som rör Flatens naturreservat. Projektgruppen har valt att dela upp åtgärderna i tre etapper.

Det skall understrykas att tjänsteutlåtandet endast är en redovisning av dessa förslag. Det innebär således inte något ställningstagande i sak. Stadsdelsnämnden har inte i sitt verksamhetsprogram några avsatta medel för de angivna ändamålen och eventuella ansökningar att ur den centrala medelsreserven får ske i särskild ordning. Hur stadsdelsnämnden bedömer dessa förslag är inte fråga för Miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Etapp 1

- Se över möjlighet för ett basutbud av service

Service skulle bestå i toalett och rast- och omklädningsmöjligheter. Servicefunktioner som är öppna året runt skulle kunna skapas i befintliga lokaler vid Flatenbadet. Det finns utrymme samt vatten och avlopp i flera byggnader. För att skapa service året runt behövs olika typer av åtgärder, exempelvis renovering av befintliga toaletter och vinterisolering av lokaler. Investeringskostnaden är beroende av mer exakt placering och utformande. Utförandet av driften kan med fördel skötas av lokal aktör med kommunalt bidrag om ca 1–1,5 mkr/år.

- Utveckling av entrén till Flatens naturreservat vid Flatenbadets huvudentré vid Flatenvägen.

I det ingår parkeringen, omhändertagande av dagvatten, information. Detta är ett påbörjat projekt där att beräkna kostnaden pågår, men är inte slutfört.

- Utveckling av entré från Skarpnäck, Flatenvägen vid värmeverket, ca 1–2 mkr.
- Utmärkning av spår runt Flatensjön, projektering och utmärkning, ca 0,5 mkr.
- Utreda anläggandet av en led för stigcykling.
0,1 mkr.
- Restaurera gräsmarker ca 0,5 mkr.
- Anlägga rastplatser/vindskydd, ca 0,2 mkr.

Ettapp 2

- Utveckla målpunkten Orhem. I det ingår information, utmärkning av spår, rastplats och anläggande av naturstig. ca 2 mkr.
- Utveckla målpunkt Ekudden. I det ingår utredning och projektering av anläggandet av parkväg, flytbrygga, gångväg på trädäck utmed sjökanten, rastplats, information och p-platser för funktionsnedsatta. ca 4 mkr.
- Utreda och anlägga fler spår och rastplatser, inkl. elljusspår och skidspår. Kostnad för ett elljusspår på 3 km är ca 6 mkr.
- Anlägga en led för stigcykling. Kostnadsbildas fram under utredningsskedet, se ettapp 1.
- Utveckla en ny entréplats till naturreservatet från Sköndal. ca 1–2 mkr, om ett utegym anläggs tillkommer c:a 1 mkr.
- Förstärka kopplingar till Nackareservatet rekreativt och biologiskt. ca 0,5 mkr.
- Anlägga groddammar, ca 1–2 mkr

Flera av förslagen kräver mer utredning eller projektering och ibland tillståndsprovning. Lämpligtvis sker en konkretisering i dialog medberörda aktörer.

Fortsättning av Pilot Flatens naturreservat

Flera av stadens förvaltningar fått fortsatt uppdrag att tillgängliggöra stadens natur- och kulturresevat för stockholmarna i finansborgarrådets förslag till budget för 2017, ges goda förutsättningar för fortsatt arbete och genomförande.

Slut

Bilaga

Slutredovisning förstudie Pilot Flatens Naturreservat